

mgr Andrzej Gackowski

Osadnictwo społeczności kultury ceramiki wstęgowej rytej na Niżu Polskim

Cele pracy można określić jako weryfikację dotychczasowych ustaleń, dokonanych w świetle aktualnego zestawu informacji. Jednakże, ze względu na wielowymiarowy charakter rozważanego w tytule pojęcia ograniczyłem się do kilku wybranych aspektów. To znaczy: a) charakterystyka domostw; b) charakter organizacyjny i strukturalny podstawowych form osadniczych; c) lokalizacja form osadowych; oraz d) struktura osadnicza społeczności kultury ceramiki wstęgowej rytej (*dalej: KCWR*) na Niżu Polskim.

Starłem się udowodnić tezę, zgodnie z którą zachowania osadnicze ludów KCWR, funkcjonujących na badanym obszarze należy rozpatrywać w wymiarze wielomodelowym. A więc, z punktu widzenia różnorodności w podejmowaniu decyzji osadniczych.

W ramach zagadnień poruszonych w rozprawie należy wskazać na kilka ważnych wniosków.

Wysoka preferencja dla zróżnicowanych warunków topograficznych (rzeźby terenu) świadczy o tym, że osadnicy nie byli wyłącznie ograniczeni do jednego typu środowiska. W ten sposób maksymalnie wykorzystywali możliwości, jakie im dawał ówczesny system naturalny.

Ludność KCWR budowała długie domy wsparte na rzędach pionowo wbitych słupów oraz szereg alternatywnych form zabezpieczających ich przed zmiennymi warunkami atmosferycznymi. Obejmowały one różne elementy mieszkalne zagłębione w ziemię. Fakt ten potwierdza tezę o różnicach w szeregu rozwiązań dotyczących funkcjonalności oraz stosowanych technik mieszkaniowych i architektonicznych.

Podstawową formą osadnictwa ludności KCWR były wyodrębnione przestrzennie skupiska. Jednostki te składały się z naziemnej zabudowy słupowej - długiego domu (dla stabilnego osadnictwa) oraz towarzyszących, zróżnicowanych pod względem formy, wielkości i funkcji jam gospodarczej. Uzupełnieniem tego modelu były mniejsze osady krótkotrwałe, z domostwami zagłębionymi w grunt. Ta ostatnia forma aktywności siedliskowej byłaby powszechna w przypadku osadnictwa o charakterze logistycznym.

Niewątpliwie, określenie stopnia stabilności osadnictwa KCWR jest dość złożone. Liczne dane wydają się sugerować, że system funkcjonowania przestrzennego mógł składać się z dwóch facji: a) pierwszy, o wysokim stopniu osiadłości; b) drugi o pewnym stopniu zmienności, ale nie takiej, jak mobilność ludów łowiecko-zbierackich. Populacje omawianej tradycji kulturowej, poszukując miejsc do zamieszkania kierowały się ustalonymi zasadami

oceny przestrzenno-środowiskowej, a być może i poglądów wierzeniowych. O ile lokalizacja miejsc osadniczych odzwierciedlała ścisły dobór ekumeny osadniczej, o tyle pozostałe tereny niemal wyłącznie wykorzystywano w procesie przemieszczania się i poszukiwania kolejnych stref odpowiadających założeniom osadniczym i gospodarczym. Zjawiska te są zapewne związane z całą kwestią długości funkcjonowania osad, dynamiki ich rozwoju i struktury. Istotnym elementem determinującym powyższy charakter jest także poszanowanie obszarów, a właściwie reguł na granicach odmiennych formacji społeczno-kulturowych i gospodarczych (KCWR a ludy późnego mezolitu).

Na koniec, warto podkreślić, iż niniejszego opracowanie nie należy traktować jako całościowej syntezy i rekonstrukcji wszystkich interesujących mnie zagadnień. Zakres jej problematyki mogą stanowić odrębne tematy innych rozpraw.

Słowa kluczowe: kultura ceramiki wstęgowej rytej, struktura osadnicza, Niż Polski, podstawowe formy osadnicze, położenie form osadowych, długie domy, domostwa zagłębione w grunt, osadnictwo o charakterze logistycznym.